

Tıp fakültesi öğrencilerinin çalışma davranışlarının ve çalışma davranışı değerlendirme ölçeğinin psikometrik niteliklerinin belirlenmesi

Erol Gürpınar *, Cem Oktay Güzeller **, Kemal Alimoğlu *, Esin Kulaç***.

* Akdeniz Üniversitesi Tıp Fakültesi Tıp Eğitimi AD, Antalya.

** Akdeniz Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme AD, Antalya.

*** Süleyman Demirel Üniversitesi Tıp Fakültesi Tıp Eğitimi AD, Isparta.

Özet

Bu araştırmanın amacı; Tıp fakültesi öğrencilerinin çalışma davranışlarını saptamak, Çalışma Davranışı Değerlendirme Ölçeğinin (ÇDDÖ) psikometrik niteliklerini (geçerlik ve güvenilirlik) belirlemektir. Bu amaçla Akdeniz Üniversitesi Tıp Fakültesi Dönem I ve II öğrencilerine (n=365 kişi) 2007-2008 eğitim döneminde ÇDDÖ uygulanmış ve ölçeğin geçerlik ve güvenilirliği belirlenmiştir. Yedi alt başlık ve toplam 73 sorudan oluşan ÇDDÖ'ne araştırma grubunun % 97.5'i yanıt vermiştir. Dönem I ve II öğrencilerinin Çalışma davranışlarını oluşturan yedi alt başlıklarında aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı saptanmıştır. Ayrıca ÇDDÖ için yapılan geçerlik ve güvenilirlik analizlerinde, ölçeğin geçerli ve güvenilir olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Çalışma Davranışı Değerlendirme Ölçeği, Geçerlik, Güvenirlik, Tıp Fakültesi öğrencisi

Abstract

Determining studying behaviors of medical students and psychometric characteristics of "Study Behavior Evaluation Inventory"

The purpose of this study is to determine studying behaviors of medical students and to investigate psychometric parameters (validity and reliability) of the "Study Behavior Evaluation Inventory" (SBEI) which includes 73 items in seven subsections. The SBEI was delivered to the first and second year medical students (n=365) in Akdeniz University School of Medicine in 2007-2008 academic year. Response rate was 97.5%, and validity and reliability of the inventory were confirmed by analysis of the responses.

Key Words: Study Behavior Evaluation Inventory, Validity, Reliability, Medical students

Giriş

Eğitim kişinin toplumsal ve bireysel yeteneklerinin geliştirilmesini, belirli süreçlerden geçirilerek bilgi, tutum ve davranış değişimi kazanmasını amaçlayan bir süreçtir (1, 2). Bu süreç içerisinde öğrencilerin bir eğitim programı dahilinde, belirli bir çalışma disiplini içerisinde olmaları ve belirli aralıklarla sınavlara tabi tutularak değerlendirilmeleri gereklidir (3). Öğrencilerin bu süreçlerde başarılı olabilmelerinin ön koşulu ise uygun bir çalışma davranışı içerisinde olmalarıdır (4). Özellikle tıp eğitimi gibi, mezun olduktan sonra üstlenilecek sorumluluk düşünüldüğünde, yoğun ve uzun bir eğitim sürecinde öğrencilerin mezun olduktan sonra bu sorumluluğu üstlenecek düzeyde bilgileri öğrenmeleri gerektiği

dikkate alındığında, öğrencilerin çalışma davranışlarının bilinmesi ve öğrencilerin çalışma davranışlarının geliştirilmesinin önemli olacağı açıktır. Şu ana kadar ülkemizde tıp fakültesi öğrencilerinin çalışma davranışını değerlendiren herhangi bir araştırma literatürde yer almamaktadır. Öğrencilerin çalışma davranışlarını belirlemeyi amaçlayan "Çalışma Davranışı Değerlendirme Ölçeği" (ÇDDÖ) ülkemizde son 15 yıldır özellikle ortaöğretim düzeyinde oldukça yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Yapılan literatür taraması sonucunda ülkemizde ÇDDÖ'ye ilişkin üniversite öğrencileri üzerinde gerçekleştirilmiş tek bir çalışma olduğu ancak bunda da geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapılmadığı saptanmıştır (5).

Bu araştırmanın amacı; Tıp fakültesi öğrencilerinin çalışma davranışlarını saptamak, ÇDDÖ'nün psikometrik niteliklerini (geçerlik ve güvenilirlik) belirlemektir.

Yazışma Adresi: Erol Gürpınar
Akdeniz Üniversitesi Tıp Fakültesi, Tıp Eğitimi Anabilim Dalı,
Dumlupınar Bulvarı, Antalya 07070.
Tel : 0 242 2496189 **Faks:** 0 242 2274482
E-mail : erolgurpinar@akdeniz.edu.tr

Müracaat tarihi: 15.07.2011

Kabul tarihi: 15.09.2011

Gereç ve Yöntem

Çalışma Grubu

Akdeniz Üniversitesi Tıp Fakültesi 2007–2008 eğitim öğretim yılında öğrenim gören Dönem I (n=188) ve Dönem II (n=167) öğrencilerinin tümü (n=365) oluşturmaktadır. Araştırma grubunun tümüne Mayıs 2008 tarihinde ÇDDÖ uygulanmıştır. Elde edilen veri setinden 46 kişi ÇDDÖ maddelerin büyük bir kısmını boş bıraktığı için analiz dışı bırakılmış ve çok değişkenli (multivariate) ve tek değişkenli (univariate) 49 ayrıık değerler (outliers) temizlendikten sonra istatistik çözümlenmeler 261 öğrenci üzerinden gerçekleştirilmiştir. Araştırma grubunun, 113'ü (%43,3) kadın, 148'i (%56,7) erkektir.

Veri Toplama Aracı

Çalışma Davranışı Değerlendirme Ölçeği Madde havuzu Batlaş A.'ya ait olan ÇDDÖ, 73 madde ve yedi alt başlıktan oluşmaktadır (6). Alt başlıklar sırası ile “Çalışmaya başlamak ve sürdürmek”, “Bilinçli çalışmak ve öğrendiğini kullanmak”, “Not tutmak ve dersi dinlemek”, “Okuma alışkanlığı”, “Ödev hazırlamak”, “Okula karşı tutum”, “Sınavlara hazırlanmak ve sınava girmek” dir. Her bir alt başlığı oluşturan sorular ankette yer alan 73 soru içerisinde yer almakta ve her bir soru tek bir alt başlıkta yer almaktadır. Soruların yanıtları doğru ve yanlış şeklindedir. Verilen yanıtlara göre her soru için 1 veya 0 puan verilmektedir. Her soru için bazen “doğru” bazen de “yanlış” cevap 1 puan değerindedir. Ölçeği oluşturan yedi alt başlıktan her biri için yanıt anahtarına göre bu şekilde bir toplam puan elde edilmektedir. Daha sonra alınan puana göre kişi ilgili alt başlık için yeterli, orta derecede yeterli ve yetersiz şeklinde gruplandırılmaktadır. Anket formunda ayrıca öğrencilerin cinsiyeti ve hangi dönem oldukları da sorulmuştur.

Verilerin Analizi

Çalışmanın birinci amacı doğrultusunda, ÇDDÖ'nün psikometrik niteliklerini ortaya koymak amacıyla; açımlayıcı faktör analizi (AFA) uygulanmış ve Cronbach-Alfa iç tutarlık katsayısı belirlenmiş ve Çalışma Davranışına etki eden bağımsız değişkenlerin kullanılmasında t testi kullanılmıştır.

ÇDDÖ'nün geçerlik ve güvenilirlik analizleri için SPSS 12.00 programları kullanılmıştır.

Bulgular

Bulgular üç bölüm halinde sunulacaktır.

- 1- ÇDDÖ'nün Yapı Geçerliliğine İlişkin Bulgular (Ölçeğinin Açımlayıcı Faktör Analizi (AFA))
- 2- ÇDDÖ'nün Güvenirliğine İlişkin Bulgular
- 3- Araştırma grubunun çalışma davranışı **Çalışma Davranışı Değerlendirme Ölçeği'nin Yapı Geçerliliğine İlişkin Bulgular (Ölçeğinin Açımlayıcı Faktör Analizi (AFA))**

ÇDDÖ'nün yapı geçerliğini incelemek için yapılan AFA'da öncelikle bütün maddeler arasında korelasyon matrisi incelenerek, önemli oranda anlamlı korelasyonların olup olmadığına bakılmıştır. Faktör analizinin yapılabilmesine uygunluk gösterir nitelikte manidar? ilişkilerin olduğu görülmüştür. Faktör analizi yapılmadan önce örneklem büyüklüğünün yeterliliğini belirlemek amacıyla Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ve Bartlett testiyle test edilmiştir. 73 maddenin faktör analizi için KMO değeri 0,71 ve Bartlett testi sonucu $\chi^2 = 4989,55$ (p?.05) olarak hesaplanmıştır. KMO değeri için 0.60'ın ve üstünün alt sınır değeri kabul edildiğinde; bu çalışmadaki KMO değerinin yeter düzeyde olduğu söylenebilir (7).

ÇDDÖ'nün yedi faktörlü yapısı döndürme yapılmadan gerçekleştirilen temel bileşenler faktör analizi sonuçlarına göre; her bir alt ölçeğe ilişkin faktör yük değeri, madde toplam test korelasyonu, açıkladığı varyans oranı ve özdeğerlerine ilişkin bilgiler Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1 incelendiğinde maddelerin faktör yük değerlerinin .31 ile .91 arasında değiştiği, madde-toplam korelasyonlarının ise .18 ile .73 arasında değiştiği görülmüştür. Her bir faktördeki maddelerin açıkladığı toplam varyansın % 30'un üzerinde olduğu saptanmıştır. Kabul edilebilir sınırın % 30'un (8) üstü olduğu düşünüldüğünde, bu çalışmada elde edilen varyans miktarının ölçeğin yedi faktörden oluşan bir ölçek olarak değerlendirilmesine olanak verdiği söylenebilir.

Çalışma Davranışı Değerlendirme Ölçeği'nin Güvenirliğine İlişkin Bulgular

ÇDDÖ'nün güvenirligi; iç tutarlık (Cronbach Alpha) katsayısı ile hesaplanmıştır. Ölçeğin, “Çalışmaya başlamak ve sürdürmek” boyutunun iç tutarlık katsayısı .83, “Bilinçli çalışmak ve öğrendiğini kullanmak” boyutu iç tutarlılık katsayısı .68, “Not tutmak ve ders dinlemek” boyutu .71, “Okuma alışkanlığı” boyutu .67, “Ödev hazırlamak” boyutu .70, “Okula karşı tutum” boyutu .69, “Sınavlara hazırlanmak” boyutu .68 olarak tespit edilmiştir. Güvenirlilik katsayısınının. 60 ve üzerinin yeterli olduğu

(9) düşünüldüğünde; ölçeğin güvenilir olduğu söylenebilir.

Tablo 1: faktörlerdeki yük değeri, madde toplam test korelasyonu açıkladığı varyans oranı ve özdeğer

	Madde No	Faktör Yük Değeri	Madde Toplam Test Korelasyonu	Özdeğer	Açıklanan Toplam Varyans	Cronbach α				
I. Faktör Ç. B. ve S.	M48	,82	0,47	5,89	45,29	0,83				
	M17	,82	0,43							
	M67	,81	0,62							
	M70	,79	0,27							
	M32	,76	0,47							
	M13	,74	0,27							
	M40	,70	0,56							
	M39	,64	0,57							
	M15	,60	0,30							
	M44	,56	0,73							
	M49	,47	0,30							
	M37	,37	0,59							
	M18	,31	0,57							
	II. Faktör B.Ç. ve Ö.K.	M50	,91				0,25	4,48	55,48	0,68
		M47	,87				0,25			
		M19	,84				0,33			
		M38	,76				0,25			
		M16	,74				0,28			
M51		,63	0,33							
M14		,62	0,35							
M42		,49	0,31							
III. Faktör N.T ve D.D.		M61	,80	0,28	3,20	45,67	0,71			
		M62	,77	0,47						
	M71	,68	0,52							
	M20	,66	0,49							
	M8	,64	0,25							
	M24	,59	0,38							
	M22	,55	0,22							
IV. Faktör O.A. ve T.	M34	,86	0,18	3,88	48,45	0,67				
	M45	,78	0,28							
	M7	,74	0,36							
	M46	,72	0,28							
	M11	,71	0,43							
	M73	,71	0,25							
	M56	,55	0,36							
	M4	,40	0,21							
V. Faktör O.H.	M25	,80	0,21	3,19	45,52	0,70				
	M52	,77	0,28							
	M53	,77	0,57							
	M63	,68	0,46							
	M23	,63	0,53							
	M26	,62	0,50							
	M3	,33	0,32							
VI. Faktör O.K.T.	M64	,79	0,25	2,95	42,06	0,69				
	M57	,73	0,27							
	M33	,73	0,46							
	M69	,71	0,29							
	M27	,51	0,22							
	M68	,50	0,43							
	M35	,48	0,19							
VII. Faktör S.H. ve S.G.	M54	,86	0,32	3,491	38,79	0,68				
	M41	,67	0,27							
	M9	,66	0,42							
	M66	,62	0,61							
	M65	,59	0,21							
	M58	,58	0,21							
	M6	,56	0,20							
M2	,54	0,22								

Araştırma grubunun çalışma davranışı

Öğrencilerin kişisel bilgi formundaki değişkenlerden iki kategoride yer alan cinsiyet bakımından öğrencilerin Çalışma Davranışı Değerlendirme

puanlarının karşılaştırılması için t testi yapılmış ve sonuçlar Tablo 2’de verilmiştir. Bu sonuçlara göre öğrencilerin cinsiyetleri ile çalışma davranışı alt ölçeklerine göre yedi başlıkta anlamlı bir fark olmadığı saptanmamıştır.

Tablo 2: Çalışma Davranışı Değerlendirme Puanlarının Cinsiyet Bakımından t Testi Sonuçları

	Düzye	N	$\bar{X}$	S	sd	t	p
Çalışmaya başlamak ve sürdürmek	Kadın	113	5,46 (Orta)	2,86	259	-,15	,88
	Erkek	148	5,51 (Orta)	2,87			
Bilinçli çalışmak ve öğrendiğini kullanmak	Kadın	113	4,42 (Orta)	1,52	259	,68	,50
	Erkek	148	4,30 (Orta)	1,47			
Not tutmak ve dersi dinlemek	Kadın	113	4,50 (Orta)	1,17	259	,70	,48
	Erkek	148	4,39 (Orta)	1,20			
Okuma alışkanlığı	Kadın	113	5,29 (Orta)	1,57	259	1,19	,24
	Erkek	148	5,05 (Orta)	1,70			
Ödev hazırlamak	Kadın	113	3,67 (Orta)	1,74	259	1,35	,18
	Erkek	148	3,38 (Orta)	1,74			
Okula karşı tutum	Kadın	113	3,47 (Orta)	1,37	259	,33	,74
	Erkek	148	3,41 (Orta)	1,36			
Sınavlara hazırlanmak ve sınava girmek	Kadın	113	5,72 (Orta)	1,58	259	,87	,39
	Erkek	148	5,55 (Orta)	1,55			

p<0.05

Öğrencilerin kişisel bilgi formundaki değişkenlerden eğitim gördüğü dönem ile Çalışma Davranışı Değerlendirme puanlarının karşılaştırılması için t testi yapılmış ve sonuçlar Tablo 3’de verilmiştir. Buna göre, öğrencilerin dönemleri ile Bilinçli çalışmak ve öğrendiğini kullanmak [t (259) = -.4.60, p< 0.05] düzeyleri arasındaki farkın anlamlı olduğu ve Dönem II öğrencilerinin daha yüksek ortalama puan aldığı saptanmıştır. Bunun dışında kalan altı alt başlıkta ise öğrencilerin eğitim gördüğü döneme göre anlamlı bir fark olmadığı saptanmıştır.

Tablo 3: Çalışma Davranışı Değerlendirme Puanlarının Dönem Bakımından t Testi Sonuçları

	Düzye	N	$\bar{X}$	S	sd	t	p
Çalışmaya başlamak ve sürdürmek	I	129	5,60 (Orta)	2,64	259	,64	,52
	II	132	5,38 (Orta)	3,06			
Bilinçli çalışmak ve öğrendiğini kullanmak	I	129	3,94 (Orta)	1,36	259	-4,60	,00
	II	132	4,76 (Orta)	1,51			
Not tutmak ve dersi dinlemek	I	129	4,36 (Orta)	1,21	259	-1,08	,28
	II	132	4,52 (Orta)	1,16			
Okuma alışkanlığı	I	129	5,17 (Orta)	1,67	259	,17	,87
	II	132	5,14 (Orta)	1,64			
Ödev hazırlamak	I	129	3,37 (Orta)	1,64	259	-1,22	,22
	II	132	3,64 (Orta)	1,84			
Okula karşı tutum	I	129	3,28 (Orta)	1,28	259	-1,85	,06
	II	132	3,59 (Orta)	1,43			
Sınavlara hazırlanmak ve sınava girmek	I	129	5,59 (Orta)	1,69	259	-,32	,75
	II	132	5,65 (Orta)	1,44			

p<0.05

Tartışma ve Sonuçlar

ÇDDÖ'nün bugüne kadar orta öğretim kurumlarında kullanılmasına karşın, tıp fakültesi öğrencileri üzerinde yapılan bir çalışmaya ve bu ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik testleri ile ilgili bir araştırma örneğine literatürde rastlanmamıştır. Tıp fakültesi öğrencilerinin çalışma davranışlarını belirlemek ve ÇDDÖ'nün geçerlik ve güvenilirliğini belirlemek amacı ile yapılan bu araştırma sonucunda, ölçeğin geçerli ve güvenilir olduğu saptanmıştır.

ÇDDÖ'nün alt başlıkları üzerinden bir inceleme yapıldığında öğrencilerin dönemleri ile bilinçli çalışmak ve öğrendiğini kullanmak düzeyleri arasındaki Dönem II öğrencileri lehine anlamlı bir fark olduğu saptanmıştır. Akdeniz Üniversitesi Tıp Fakültesinde 2002 yılından bu yana Dönem I ve II de her dönemde beş kez olmak üzere Probleme dayalı öğrenim (PDÖ) uygulanmaktadır. PDÖ'nün amaçları arasında öğrencinin kendi kendine öğrenme, bilgiye ulaşma, ulaştığı bilgiyi doğru kullanma gibi bazı becerileri geliştirme hedefleri de bulunmaktadır (10, 11, 12). Dönem II öğrencilerinde bilinçli çalışmak ve öğrendiğini kullanmak puanının daha yüksek çıkmasının PDÖ uygulamasını daha fazla uygulamış olmalarından kaynaklandığı düşünülmektedir. Literatürde üniversite öğrencileri ile ÇDDÖ'nün yapıldığı iki araştırma bulunmaktadır. İlki, 1996-1997 eğitim döneminde Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu öğrencileri üzerinde Çam ve arkadaşlarının yaptığı bir çalışmadır. Bu çalışmada yüksek okulda öğrenim gören tüm öğrenciler araştırma grubunu oluşturmuştur. Öğrencilerin devam ettikleri dönem ile çalışma davranışı arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır (5). Bizim çalışmamızda da bir başlık hariç diğerlerinde öğrencilerin dönemlerine göre anlamlı bir fark olmadığı saptanmıştır. Diğer bir araştırma ise Bahçeci tarafından lisans eğitimi alan 215 üniversite öğrencisi üzerinde yapılan bir çalışmadır. Bu araştırma sonucunda ölçeğin güvenilirlik katsayısı 0.79 olarak bulunmuştur (13). Tıp eğitiminin uzun ve zor bir eğitim olduğu, öğrencilerin çalışma davranışlarının belirlenmesi ve eğitim programında buna uygun düzenlemelerin yapılmasının önemli yararlar sağlayacağı düşünülmektedir. Ölçeğin alt maddeleri incelendiğinde özellikle tıp eğitimi için son derece önemli olan bazı davranışları ortaya çıkartmayı sağlaması, eğitim programında yer alan bazı uygulamaların (öğrenci merkezli uygulamalar, sınav yöntemleri gibi) öğrencilerin çalışma davranışına nasıl etkisi olduğunu saptamaya olanak sağlayabilmesi gibi yararları

düşünüldüğünde ÇDDÖ'nün tıp fakültesi öğrencilerin üzerinde kullanılabileceği düşünülmektedir.

Kaynaklar

- 1- Demirel Ö. Öğretme Sanatı, Pegem Yayıncılık, Ankara, 2006.
- 2- Özvarış ŞB, Demirel Ö. Öğrenen merkezli tıp eğitimi, TTB yayını, Ankara, 2002.
- 3- Atılgan H. Eğitimde ölçme ve değerlendirme, Anı yayıncılık, Ankara, 2007.
- 4- Gürpınar E, Çetinkaya S, Sürer H, Aktekin M. Akdeniz ve Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakülteleri dönem I öğrencilerinin çalışma davranışları. V. Ulusal Tıp Eğitimi Kongresi, İzmir, 107, 2008.
- 5- Çam O, Khorshid L, Özsoy AS. Öğrencilerin çalışma davranışı, sınav kaygısı ve benlik saygısının başarı düzeyine etkisinin incelenmesi. Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi 1998; 14(3):243-55.
- 6- Baltaş A. (Stres Altında Ezilmeden Öğrenmede ve Sınavlarda Üstün Başarı. Remzi Kitapevi, İstanbul, 1999.
- 7- Akgül, A. ve Çevik, Ç. İstatistiksel Analiz Teknikleri, Emek Ofset Baskı, 2003.
- 8- Büyüköztürk, Ş. Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı, Ankara: Pegem A Yayıncılık, 2006.
- 9- Şencan, H. Sosyal ve Davranışsal Ölçümlerde Güvenilirlik ve Geçerlilik, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2005.
- 10- Gürpınar E, Senol Y, Aktekin M. Evaluation of problem based learning by tutors and students in a medical faculty of Turkey. Kuwait Medical Journal, 2009; 41(2), 123-27.
- 11- Vernon DT. Attitudes and opinions of faculty tutors about problem-based learning. Academic Medicine, 1995; 70(3): 216-23.
- 12- Norman GR, Schmidt HG. The psychological basis of problem-based learning: a review of the evidence. Academic Medicine, 1992; 67:557-65.
- 13- Bahçeci D. Portfolyo değerlendirmenin sınav kaygısı, çalışma davranışı ve tutum üzerine etkisi. Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD), 2009; 10 (1):169-82.